

Beslut

Datum 2024-06-28

Dnr 2023:8098

Sida **1 (20)**

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av högstadiets undervisning om
kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer vid
Högbyskolan i Region Gotland**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Högbyskolan avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga ämnen i högstadiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Högbyskolan den 15 maj 2024. Besöket genomfördes av utredarna Carl Bexell och Robert Östberg.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Två gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från de skolor som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Högbyskolan i Region Gotland uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i låg utsträckning** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- utveckla samplaneringen av undervisningen för att synliggöra olika perspektiv så att eleverna ges en helhetsbild och får möjlighet till fördjupning av kunskapsområdet
- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersproblematik

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Högbyskolan i Region Gotland uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer **i låg utsträckning** utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Rektorn behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- arbeta aktivt med strategier för ett tillitsfullt klassrumsklimat
- integrera frågor om intolerans, destruktiva jargonger och normer i undervisningen
- gör eleverna delaktiga i undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer

Uppföljning

Huvudmannen ska senast **den 22 januari 2025** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas.

Redogörelsen skickas via e-post, till

kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2023:8098) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i låg utsträckning utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande, aktuell och fördjupad undervisning visar att undervisningen såväl är återkommande i olika årskurser som uppdaterad med hänsyn till utvecklingen inom kunskapsområdet. Granskningen visar dock att undervisningen endast till viss del ger elever möjligheter till fördjupning inom kunskapsområdet.

Granskningen av ämnesintegrerad undervisning visar att lärarna tar upp sexualitet, samtycke och relationer i flera olika ämnen. Däremot samordnar inte lärarna sin undervisning så att frågor med koppling till kunskapsområdet kan belysas genom perspektiv från olika ämnen och ge eleverna en helhetsbild.

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att undervisningen ger eleverna möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön men inte till hedersrelaterat våld och förtryck. Granskningen visar att eleverna får möta en undervisning där hedersrelaterat våld och förtryck endast behandlas i enstaka ämnen, vilket innebär att alla elever inte får möjlighet till att möta en fördjupning och olika perspektiv inom denna del av kunskapsområdet.

Vidare visar granskningen att eleverna får utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang. Undervisningen bidrar till att utveckla förmågan att leva sig in i och förstå andra människors situation och erfarenheter. Granskningen visar också att undervisningen förmedlar betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i låg utsträckning utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att undervisningen har ett innehåll som gör att alla elever oavsett könsidentitet och sexuell läggning känner sig inkluderade. Granskningen visar dock att det varierar i vilken utsträckning lärarna arbetar med former för undervisningen så att alla elever oavsett könstillhörighet ska vilja och våga reflektera och samtala.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att lärarna arbetar med strategier för att främja god samvaro i klassrummet, men att det varierar bland lärarna i vilken utsträckning de gör så. Granskningen visar vidare att inte alla lärare bemöter utspel för intolerans och destruktiva jargonger och normer bland eleverna samt fördjupar dessa frågor i undervisningen.

Granskningen av elevdelaktighet visar att eleverna inte är delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Ämnesintegrerad undervisning
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Undervisningen är återkommande och aktuell samt till viss del fördjupande

Granskningen visar att tyngdpunkten av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer ligger i årskurs 8, men av intervjuerna med lärare och elever framgår flertalet exempel på undervisning om kunskapsområdet även i årskurserna 7 och 9. Granskningen visar vidare att undervisningen är aktuell, men till viss del skulle kunna fördjupas ytterligare.

Av intervjuerna framgår bland annat att en lärare i biologi arbetar med kunskapsområdet i samtliga årskurser. Läraren behandlar under årskurs 7 de biologiska delarna inom kunskapsområdet som till exempel hur kroppen och könsorganen fungerar samt könsjukdomar och preventivmedel. Eleverna får längre fram i biologiundervisningen även möta inslag om HBTQI, hur man är en schysst kompis samt hur det är att leva i ett förhållande. En lärare i moderna språk berättar att hen arbetar med vänskap, empati och förhållanden under högstadiets alla årskurser. Lärarna i de samhällsorienterande ämnena (SO) ger flera exempel där undervisning om sexualitet, samtycke och relationer

förekommer i samtliga samhällsorienterade ämnen under högstadiet. Därutöver berättar lärarna och eleverna att eleverna på mentorstiden i årskurs 8 har 15 lektioner inom ramen för ett värdegrundsprojekt, vilka ofta är relaterade till kunskapsområdet.

Av intervjuerna framgår att eleverna upplever undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer vara av översiktlig karaktär samt präglad av repetition. Eleverna kan ge få exempel där de fått möjlighet till fördjupning. Lärarna kan dock ge enstaka exempel på fördjupande inslag. En lärare i svenska säger bland annat att hen haft undervisning om normer och vikten av att acceptera olikheter, för att därefter förjupa undervisningen genom att läsa en roman som bland annat behandlar delar av kunskapsområdet.

Lärarna uppger att skolsköterskan varit delaktig i undervisningen vid ett par tillfällen kopplade till normer i syfte att åstadkomma ett bättre klassrumsklimat. Några elever menar att elevhälsan deltagit i undervisningen, medan andra hävdar att elevhälsan endast besökt klassrummen för att presentera sin verksamhet. Ungdomsmottagningen har besökt skolan i årskurs 7 och i årskurs 9. Lärarna får inte delta vid besöken. Eleverna och lärarna uppger att besöken därför såväl är svåra att förbereda som att följa upp efteråt.

Granskningen visar att lärarna arbetar med att göra undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer aktuell. Lärarna tar upp frågor som aktualiserats i media, sociala medier och i elevernas vardag. Av granskningen framgår till exempel att lärarna i samhällskunskap och en lärare i svenska lyfter frågor relaterade till kunskapsområdet när de är aktuella, exempelvis den förändrade abortlagstiftningen i USA samt uppmärksammade sexualbrottsmål. Lärarna berättar även hur de fångar upp trender i sociala medier. En lärare uppger att de bland annat haft en föreläsning med polisen om vad det innebär att dela bilder på sociala medier och att eleverna därefter önskade att prata mer om just detta. En annan lärare berättar att hen numera undervisar med ett nytt och mer aktuellt läromedel i engelska, där exempelvis ett avsnitt berör de homosexuellas kamp i Storbritanien under 1980-talet, ett innehåll läraren menar är mer modernt än vad som framgick i det tidigare läromedlet.

Ämnesintegrerad undervisning

Sexualitet, samtycke och relationer behandlas i flera ämnen men samordningen är begränsad

Granskningen visar att flera lärare i olika ämnen arbetar aktivt med undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Det finns däremot inget systematiskt arbete på skolan för att synliggöra hur olika perspektiv på kunskapsområdet hänger ihop.

Av intervjuerna framgår att lärarna var för sig integrerar delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer i sin undervisning. Dock saknas såväl mål som en övergripande plan samt ett forum för samplanering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna säger att de inte samarbetar kring undervisningen om kunskapsområdet, även om det kan förekomma samarbeten av mer spontan karaktär. Lärarna uppger även att det utöver arbetet på mentorstiden inte finns något övergripande tema eller projekt kopplat till kunskapsområdet.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Undervisningen ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön, men sällan till hedersproblematik

Granskningen visar att eleverna får undersöka olika föreställningar om vad som är manligt och kvinnligt och hur dessa föreställningar kan påverka människors livsvillkor.

En lärare i idrott och hälsa för diskussioner med eleverna om stereotypa normer kring kroppsideal. I samband med att en lärare i moderna språk går igenom verb diskuterar hen könsstereotypa sysslor i hemmet. En lärare i hem- och konsumentkunskap reflekterar kring könstypisk arbetsfördelning i hemmet mellan män och kvinnor. En lärare i matematik problematiserar tillsammans med eleverna varför flickors självbild och självförtroende är lägre inför ämnet matematik och att ämnet traditionellt har uppfattats vara ett manligt ämne.

Granskningen visar att hedersrelaterat våld och förtryck tas upp av en lärare som undervisar i svenska och svenska som andra språk, men i övriga ämnen behandlas denna del mer sporadiskt och ytligt.

I svenskan problematiserar en lärare hedersbegreppet genom att se en TV-serie om unga och olika former av hedersuttryck i samband med att hen diskuterar att det är svårt att leva i samkönande relationer inom kungliga familjer. Läraren berättar att hen även använder sig av ett material kring hedersrelaterat våld och förtryck. Läraren berättar att hen dessutom arbetat med en roman som handlar om en muslimsk flicka som flyttar hemifrån och frigör sig. Eleverna berättar att de i samhällskunskapen mött enstaka undervisningsinslag om hedersrelaterat våld- och förtryck. Ett par elever berättar att de vid något enstaka tillfälle på samhällskunskapen arbetat med lag och rätt kopplat till hedersbegreppet, där de bland annat diskuterade att det inom vissa kulturer förekommer tvångsgifte och barnaga.

Undervisningen ger eleverna möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang

Granskningen visar att eleverna får möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat pornografi.

Lärarna i samhällskunskap och svenska berättar att de arbetar mycket med hur sexualitet, samtycke och relationer framställs i sociala medier. En lärare i svenska har också diskuterat hur skildringen av sexualitet förändrats över tid. En lärare i samhällskunskap har arbetat med hur sexualitet bilda sätts i olika medier, bland annat genom det så kallade *Instagram-upproret*. En lärare i biologi berättar att hen har diskuterat de falska kroppsidealen som förmedlas genom pornografin och en bildlärare har arbetat med hur pornografins bilda sättnings kommit att sexualisera mainstreammedia. Eleverna lyfter därutöver att de arbetat en hel del med medier och sociala medier på lektionerna inom ramen för värdegrundsprojektet, där de även diskuterat pornografi.

Undervisningen ger möjligheter att utveckla förmågan att leva sig in i andras situation samt kunskaper om betydelsen av samtycke

Granskningen visar flera exempel där eleverna får arbeta med empati, relationer och samtycke.

Eleverna nämner att de i de samhällsorienterande ämnena arbetar med moraliska dilemman kopplade till relationer. Eleverna berättar även att de arbetar en hel del med empati i svenskan när de läser texter och diskuterar hur människor kan uppleva relationella situationer olika. En lärare i moderna språk säger att hen arbetar med vänskap och relationer i alla årskurser inom ramen för undervisningen. Såväl lärarna i samhällskunskap som i biologi samt svenska och idrott och hälsa berättar hur de arbetar med samtycke. Där de diskuterar vad samtycke innebär och kring gråzonen mellan ett ja och ett nej. De diskuterar även att samtycke omfattar mer än sexuella relationer. En lärare i idrott och hälsa berättar till exempel att hen lyfter samtycke i relation till hur hårt eleverna kastar eller skjuter bollar på varandra.

Såväl lärarna i biologi som i de samhällsorienterande ämnena har arbetat med området lag och rätt kopplat till sexualitet, samtycke och relationer. Lärarna i samhällskunskap har bland annat undervisat om lag och rätt kopplat till samtyckesbegreppet. Lärarna berättar att de även brukar ta upp aktuella sexualbrottsmål till diskussion inom ramen för undervisningen.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Här bedöms:

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningsstrategierna är inte tillräckliga för att alla elever oavsett kön ska kunna reflektera och samtala

Granskningen visar att lärarna på olika sätt arbetar aktivt för att främja ett öppet klassrumsklimat, men alla lärare upprätthåller inte ett klassrumsklimat där alla elever oavsett kön får förutsättningar att samtala och reflektera.

Av intervjuerna med eleverna framgår att klassrumsklimatet ofta är stökigt och att inte alla lärare arbetar med att skapa ett klassrumsklimat där alla elever ska kunna ta plats i diskussionerna. Även rektorn säger att det skiljer sig åt bland lärarna. Några elever, såväl pojkar som flickor, beskriver att många elever inte vågar uttrycka sin uppfattning i klassrummet i rädsla för att andra elever ska skratta åt dem eller yttra nedsättande kommentarer. Ett par pojkar berättar att klassrumsklimatet inte är tillåtande och att det är svårt att avvika från normen. Lärarna ger dock några exempel på hur de arbetar för att elever öppet ska kunna samtala och uttrycka sina åsikter inom ramen för undervisningen, även när de avviker. Lärarna berättar bland annat att de arbetar med språkbruket, anpassar undervisningen efter elevgrupperna samt markerar när elever skrattar åt varandra.

Det finns förhållningssätt för att främja god samvaro i klassrummet, men det varierar i vilken grad dessa tillämpas

Granskningen visar att det finns förhållningssätt för att främja god samvaro i klassrummet, men alla lärare tillämpar inte dessa.

Såväl lärare som elever samt rektorn beskriver att det skiljer sig åt hur lärarna arbetar. Av intervjuerna framgår att det finns allmänna förhållningssätt på skolan, men inga specifika hänsyn när de ska arbeta med känsligare frågor. En lärare i matematik säger att det råder nolltolerans mot skojbråk på skolan, men att det kan skilja sig åt om lärarna ingriper i olika situationer. En lärare i svenska berättar att de arbetat med en konsekvenstrappa där särskilda ord som inte får förekomma framgår, till exempel nedsättande tillmälen riktade till homosexuella

personer. Det framgår vidare av intervjuerna att vissa lärare på olika sätt anpassar sin undervisning efter lektionsinnehållet och efter vilken grupp de för tillfället ska undervisa. Lärarna ger exempel på hur de arbetar med olika typer av värderingsövningar samt samtal i större och mindre grupper. Eleverna säger dock att det varierar i vilken omfattning lärarna upprätthåller tydliga ramar. Eleverna säger att det ofta blir stökigt och att det finns lärare som undviker att prata om frågor kopplade till kunskapsområdet av den anledningen.

Undervisningen synliggör och utmanar begränsande normer

Granskningen visar att lärarna synliggör och utmanar begränsande normer i sin undervisning. Av intervjuerna med lärarna framgår bland annat att normer kopplade till sexuell läggning och könsidentitet behandlas i ämnet biologi såväl i årskurs 7 som i årskurs 9. Därutöver får eleverna inom ramen för bildämnet arbeta med att analysera bilder för att tillsammans med eleverna reflektera över normer kring manligt och kvinnligt. En lärare i idrott och hälsa har diskuterat machokultur och om stereotypa uppfattningar som finns kring vilka idrotter pojkar respektive flickor kan utöva. Eleverna berättar att de har arbetat med begränsande normer på förekommen anledning då det varit stökigt på skolan, där även vårdnadshavarna deltagit.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Det skiljer sig åt i vilken utsträckning lärare bemöter intolerans samt fördjupar värdegrundsfrågor i undervisningen

Granskningen visar att alla lärare inte bemöter intolerans samt fördjupar värdegrundsfrågor tillsammans med eleverna i undervisningen.

Eleverna säger att några lärare markerar när gränser passeras och aktivt bemöter dåligt uppträdande. Eleverna säger samtidigt att andra lärare inte gör det. Ett par elever berättar att det inträffat att vissa elever inte blir bemötta då de säger saker som kan uppfattas som rasistiska. Exempelvis framkommer det att det inte räcker för vissa lärare att det bara är en elak jargong för att de ska reagera, utan att det behöver gå överstyr först. Dock reagerar alla lärare då det blir slagsmål i korridoren. Några elever berättar därutöver att lärarna borde arbeta mer med att motverka homofobi på skolan. Lärarna ger vid intervjuerna några exempel på hur de agerar i samband med att elever uppvisar dåligt uppträdande och hur de på olika sätt fördjupar värdegrundsfrågor i undervisningen. Lärarna berättar bland annat att de ofta reagerar på ett dåligt uppträdande genom att ta det enskilt med den elev som det gäller och att de försöker ta reda på vad som är orsaken bakom att elever uppträder på ett dåligt sätt. Lärarna säger att det är en balansgång där eleverna samtidigt måste få ha egna uppfattningar och åsikter och att det därför är viktigt att ta reda på vad det dåliga uppträdandet beror på.

Elevdelaktighet

Eleverna är inte delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen

Granskningen visar att eleverna inte är delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen utifrån kunskapsområdet.

Lärarna och eleverna säger att eleverna inte får vara med och påverka innehållet och upplägget på undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Eleverna berättar att de inte är delaktiga i utvärdering av undervisningen, utan att lärarna har en planering och att det inte finns något utrymme för elevernas synpunkter. Rektorn och lärarna berättar dock att lärarna försöker arbeta med att fånga upp vad eleverna är intresserade av och ge utrymme för detta i undervisningen. Av intervjuerna framgår enstaka exempel när lärarna fångat upp elevernas önskemål.

Identifierade utvecklingsområden

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- utveckla samplaneringen av undervisningen för att synliggöra olika perspektiv så att eleverna ges en helhetsbild och får möjlighet till fördjupning av kunskapsområdet

Läroplanen anger att rektorn har ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen. I läroplanen framgår det även att rektorn har ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet.¹ Läroplanen anger också att läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.²

Av granskningen framkommer att undervisningen inom sexualitet, samtycke och relationer är aktuell samt återkommande i flera ämnen men att möjligheten till

¹ Lgr22, avsnitt 2.8 *Rektorns ansvar*.

² Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper Riktlinjer*.

fördjupning inom kunskapsområdet är begränsad. Lärare arbetar visserligen aktivt med frågorna men samverkar inte på ett organiserat eller strukturerat sätt med varandra, vilket gör att det saknas en helhetsbild och en medvetenhet kring hur undervisningen kan fördjupa eller bredda kunskapsområdet. När skolan bjuder in ungdomsmottagningen integreras detta inte i undervisningen i syfte att fördjupa undervisningen. Genom att lärarna samverkar och har kännedom om vad andra lärare undervisar om och förhåller sig till det kan de närma sig kunskapsområdet tillsammans med kollegor och skapa en helhet för eleverna och ge dem möjlighet till fördjupning i ämnet.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärarna förutsättningar att samordna olika ämnesområden så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som helhet i undervisningen. Skolverket har material som kan användas i detta [Skolverket Stöd-i-arbetet/sexualitet-samtycke-och-relationer-i-undervisningen](#)

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom området enligt följande:

- arbeta med inslag i undervisningen som ger eleverna möjlighet att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersproblematik

Läroplanen anger att skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas.³

Av granskningen framgår att undervisningen i begränsad utsträckning ger eleverna möjligheter att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till hedersrelaterat våld och förtryck. Genom att ge eleverna kunskaper om maktstrukturer som rör hedersrelaterat våld och förtryck kan eleverna rustas med kunskaper och positiva värden för att ha trygga och respektfulla relationer.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärare förutsättningar att utveckla undervisningen så att hedersrelaterat våld och förtryck integreras i undervisningen om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Det innebär att lärarna behöver arbeta medvetet med att eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om maktstrukturer kopplade till hederskulturer och reflektera över exempelvis oskuldsnormer, begränsningar av handlingsutrymme och att hedersproblematik omfattar både kvinnor och män. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Stöd-i-arbetet Sexualitet samtycke och relationer](#) och [Skolverket Publikationsserier 2021 hedersrelaterat våld och förtryck](#)

³ Lgr 22, avsnitt 1 Skolans värdegrund och uppdrag Skolans uppdrag.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom följande:

- arbeta aktivt med strategier för ett tillitsfullt klassrumsklimat

I läroplanen anges att läraren ska öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska planera och genomföra undervisningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska också uppmärksamma och i samråd med övrig skolpersonal vidta nödvändiga åtgärder för att förebygga och motverka alla former av diskriminering och kränkande behandling. Tillsammans med eleverna ska läraren utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen⁴.

Av granskningen framkommer att det varierar i vilken utsträckning lärarna ser till att både pojkar och flickor vågar och vill delta i samtal inom ramen för undervisningen. Genom att synliggöra och motverka mönster som begränsar elevers lärande, val och utveckling kan undervisningen utvecklas. Skolans verksamhet ska vila på en demokratisk grund och respektera människors lika värde. Genom att ha ett förankrat förhållningssätt som främjar ett tillitsfullt klassrumsklimat där såväl flickor som pojkar vill och vågar yttra sig kan elevernas handlingsutrymme och demokratiska kompetens stärkas.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ger lärare förutsättningar att utveckla undervisningen för att främja ett öppet och tillitsfullt klassrumsklimat. Rektorn har ett särskilt ansvar för att både skolans utbildning och undervisning ska präglas av ett jämställdhetsperspektiv. Genom det systematiska kvalitetsarbetet finns möjligheten till ett kontinuerligt och aktivt arbete. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Stöd-i-arbetet Regler-och-förväntningar-på-elever-i-undervisningen](#) och [Skolverket Stöd-i-arbetet Aktivt-jämställdhetsarbete-i-skolan](#)

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom följande:

- integrera frågor om intolerans, destruktiva jargonger och normer i undervisningen

I läroplanen anges att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering som har

⁴ Lgr 22, avsnitt 2.1 Normer och värden, Riktlinjer

samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Alla sådana tendenser ska aktivt motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser.⁵

Av granskningen framkommer att det varierar i vilken utsträckning lärarna fångar upp och fördjupar frågor om uttryck för intolerans eller destruktiva jargonger i undervisningen, såsom homofobiska uttryck. Genom att också arbeta aktivt med ett främjande och förebyggande arbete för jämställdhet kan skolan bidra till exempelvis elevers kunskaper om sina rättigheter, stärka elevernas förmåga att värna sin kroppsliga integritet gentemot vuxna och andra elever, och att lära sig att sätta ord på känslor och upplevelser.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn verkar för att undervisningen ska präglas av värdegrundsperspektiv. Inom ramen för undervisningen behöver frågor som rör jämställdhet och mänskliga rättigheter behandlas och fördjupas. Genom det systematiska kvalitetsarbetet finns möjligheten till ett kontinuerligt och aktivt arbete. Skolverket har material som kan användas i detta, se [Skolverket Leda-jämställdhetsarbete](#) samt [Skolverket Publikationsserier 2022 Främja förebygga upptäcka och åtgärda](#)

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att undervisningen behöver utvecklas inom följande:

- gör eleverna delaktiga i undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer

I läroplanen anges att eleverna ska delta i planering, genomförande och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter för att utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.⁶

Av granskningen framkommer att eleverna inte är delaktiga i planering, genomförande och utvärdering av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Genom att på ett strukturerat och medvetet sätt göra eleverna delaktiga i planeringen av undervisningen om kunskapsområdet utvecklas elevernas förmåga att utöva inflytande samt möjligheten att identifiera områden där undervisningen behöver fördjupas.

Skolinspektionen rekommenderar därför att rektorn ser till att eleverna ges ett ökat utrymme för delaktighet i planeringen av undervisningen av kunskapsområdet. Ett sätt kan vara att lärare utefter elevernas ålder och mognad

⁵ Lgr 22, avsnitt 1 *Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmännisklighet*

⁶ Lgr 22, avsnitt 2.3

på ett strukturerat sätt tar del av elevernas behov och önskemål när det gäller undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Se Skolverkets publikationsserier 2015 [Delaktighet för lärande - Skolverket](#).

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Anna-Carin Kostic, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Robert Östberg. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Carl Bexell och Ewa Mölleryd deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda skolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning

Ämnesintegrerad undervisning ger eleverna en helhetsbild

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁷

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.⁸ Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsfulla individer och medborgare.⁹

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.¹⁰ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.¹¹

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.¹²

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår vidare att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en

⁷ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

⁸ 1 kap. 4 § skollagen.

⁹ 1 kap. 4 § skollagen.

¹⁰ 1 kap. 5 § skollagen.

¹¹ Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

¹² 2 kap. 25 § skollagen.

trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar.¹³

Skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och ta klart avstånd från det som strider mot dem.¹⁴

Skolan ska aktivt och medvetet främja elevernas lika rättigheter och möjligheter, oberoende av könstillhörighet. Skolan har också ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Hur skolan organiserar utbildningen, hur eleverna blir bemötta samt vilka krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma deras föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska därför organisera utbildningen så att eleverna möts och arbetar tillsammans samt prövar och utvecklar sin förmåga och sina intressen med samma möjligheter och på lika villkor oberoende av könstillhörighet.¹⁵

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar.¹⁶

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för flickor och pojkar, kvinnor och män. I enlighet med grundläggande värden ska skolan också främja interaktion mellan eleverna oberoende av könstillhörighet. Genom utbildningen ska eleverna utveckla en förståelse av hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska könsmonster och hur de kan begränsa människors livsval och livsvillkor. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande under skolgången får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer

¹³ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Förståelse och medmänsklighet.*

¹⁴ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Saklighet och allsidighet.*

¹⁵ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning.*

¹⁶ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter.*

präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.¹⁷

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer framgår att skolan aktivt och medvetet ska påverka och stimulera eleverna att omfatta vårt samhälles gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling i olika sammanhang.¹⁸ Avseende skolans mål uttrycks bland annat följande. Att varje elev ska kunna göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet, tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa andra människor.¹⁹ Alla som arbetar i skolan ska i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av jämställdhet och solidaritet mellan människor och att eleverna interagerar med varandra oberoende av könstillhörighet. Vidare ska alla som arbetar i skolan aktivt motverka diskriminering och kränkande behandling av individer eller grupper samt visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt.²⁰

Läraren ska klargöra och med eleverna diskutera det svenska samhällets värdegrund och dess konsekvenser för det personliga handlandet. Vidare ska läraren öppet redovisa och diskutera skiljaktiga värderingar, uppfattningar och problem. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter samt hur könsmönster kan begränsa egna livsval och livsvillkor. Undervisningen ska av läraren planeras och genomföras så att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska tillsammans med eleverna utveckla regler för arbetet och samvaron i den egna gruppen.²¹

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola kan använda sig av ett kritiskt tänkande och självständigt formulera ståndpunkter grundade på kunskaper och etiska överväganden samt har fått kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt om hedersrelaterat våld och förtryck.²²

¹⁷ Lgr 22 avsnitt 1, *Skolans värdegrund och uppdrag, Skolans uppdrag*.

¹⁸ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden*.

¹⁹ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Mål*.

²⁰ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer*.

²¹ Lgr 22, avsnitt 2.1 *Normer och värden, Riktlinjer*.

²² Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper, Mål*.

Läraren ska ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt samverka med andra lärare i arbetet för att nå utbildningsmålen. Läraren ska också organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjligheter till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.²³

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen bland annat att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen och även planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.²⁴

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har inom givna ramar ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.²⁵

Läroplanen innehåller kursplaner för varje ämne.²⁶ Kursplanerna består av syfte och centralt innehåll samt kompletteras av betygskriterier eller kriterier för bedömning.

²³ Lgr 22, avsnitt 2.2 *Kunskaper Riktlinjer*.

²⁴ Lgr 22, avsnitt 2.3 *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

²⁵ Lgr 22, avsnitt 2.8 *Rektorns ansvar*.

²⁶ Lgr 22, avsnitt 5. *Kursplaner*.